

Галина Лечева

ЗА БИБЛЕЙСКОТО СЪДЪРЖАНИЕ НА ЕДНА ФОЛКЛОРНА¹ ПОЕМА

Епохата на Възраждането — епоха на широко крачеща секуларизация както в обществения, така и в духовния живот на нацията, не предполага диалог с Библията. Но метадискурсивното битие на библейския генотип е реалност. Може би поради факта, че още през IX — X век се осъществява фолклоризираната фенотипна реализация на библейския генотип². Библейският персонаж е загубил религиозно-митологичния си контекст. Книгата се е превърнала в огледало, което показва видимия образ на душите ни.

Едва ли П. Р. Славейков съзнателно търси библейски генотип³ при сътворяването на поемата „Изворът на Белоногата“. В съзнанието му живее легендата за майстор Манол и Струна невяста, за белоногата Гергана. Но библейските персонажи имплицитно и метадискурсивно живеят в поемата.

Интерпретаторите са еднородни, че мотивът за вграждането лежи в основата на архитектуриката на творбата.

Според старозаветната доктрина (Левит 3:1; 9:2—3; Второзаконие 17:1) жертвата трябва да е „без недостатък“. Жертвува се най-скъпото:

Авраам	—	Исаак
Бог-Отец	—	своя син Христос
с. Бисерча	—	Гергана

Чрез човешкото жертвоприношение се повтаря актът на сътворението, за да се осигури действителността и трайността на построеното⁴. Този древен езически обичай има своя библейски вариант: Трета книга Царства 16:34: „И в негови дни (на Ахав — Г. Л.) ветилецът Ахиил съгради Йерихон: върху първородния си син Авирима той тури основите му и върху най-малкия си син Сегуба тури портите му“.

Пространството за жертвоприношения е сакрално. Чрез езическите и библейските реминисценции Славейков инспирира идеята за сакрализирано пространство в поемата:

България	—	Рая ⁵
с. Бисерча	—	център на Рая
изворът	—	дърво на познанието,

защото до среща си с везира Гергана „още нищо не знае“ (Т. Жечев). Тя стои отсам чертата на изкушението. Край извора тя познава себе си, осъзнава любовта си към Никола, инспирира идеята за любов⁶.

Но селото и изворът от поемата имат релевантна семантика в контекста на Библията:

Изворът визира очистителната сила на водата, но поражда и алюзия за божествения логос, защото пречиштането на героите става чрез словото. Изворът е и пустинята, в която Христос — Гергана се среща с Дявола — везира — изкусител.

Селото е център на Рая от гледна точка организация на пространството, но то визира и Йерусалим, който с „осанна“ посреща Божия син, а после го изпраща на кръста. И селото е библейската пустиня, където Христос и отшелниците-светци беседват с Бога, намират душевен покой. На село, далеч от шумния Истанбул, обруганата Славейкова душа ще намери своя покой. Затова така унесено авторът реди дитирамби за любовта. Любовта между Гергана и Никола, чийто архетип лесно откриваме във взаимоотношенията Адам—Ева преди появата на змията. Гергана и Никола са образи с генотипен характер, а везирът — фенотипна реализация на библейската змия. При изграждането на образите Славейков не индивидуализира героите. Тук властвува средновековната категоризация, характерна и за фолклора, която сакрализира образа на Гергана, превръщайки го в символ на българската народопсихология.

Сакрализацията на образа визира Христос. И двамата:

- показват модел на човешко поведение;
- дяволът ги изкушава, но те устояват;
- и двамата умират невинни, предадени от общността;
- живеят в паметта на идните поколения.

Логичен е въпросът: защо женски образ реализира Христовите функции в поемата? Може би поради факта, че в българската народопсихология жената е пазителка на дома, семейството, традицията.

Десакрализацията на библейското приключва през Възраждането, но библейските герои не изчезват нито от литературата ни⁷, нито от живота на хората, защото са заложени в генетичната памет на индивида.

БЕЛЕЖКИ

¹ Б. Пенев. История на новата българска литература, т. IV. С., 1978, с. 96 — 125.

² Св. Казакова, В. Папайотов. Реализация на библейския генотип в българската литература. — Лит. мисъл, № 3 — 4, 1992, с. 40.

³ Макар че превежда Новия завет.

⁴ М. Елиаде. Митът за вечното завръщане. С., 1994, с. 30.

⁵ Мястото за жертвоприношение, където се повтаря актът на сътворението, се възприема като център на света, защото „Пресветият е създал света като зародиш. Както зародишът нараства от пъпа, така бог е наченал създаването на света от пъпа“. Раят, където е създаден Адам, е „пъпът на земята“. България — Раят.

⁶ Любовта Гергана — Никола е идея за любов. Като Пигмалион на Овидий Гергана обича оживялата слонова кост. Затова Никола е толкова схематичен образ. Любовта е най-благодатният цвят на човешката свобода. Везирът дарява на Гергана свобода — правото на избор. Свобода и любов са едно, но никой не може да направи някого вътрешно свободен. Оставайки вярна на идеята за любов, Гергана става първата светица и мъченица на религията на любовта. Но тази религия, единствената свободна религия, която хората заслужават да изповядват, е антипод на християнската вяра в Бога, макар че „Бог е любов!“

⁷ Вж. С. Сивриев. За „високата“ и „ниска“ литература през Възраждането. — Лит. мисъл, № 2, 1993.